

C-4019-3 mo

PREU: 4'50 PTES.

RAIMOND VAYREDA

JOAN CARLES PANYÓ

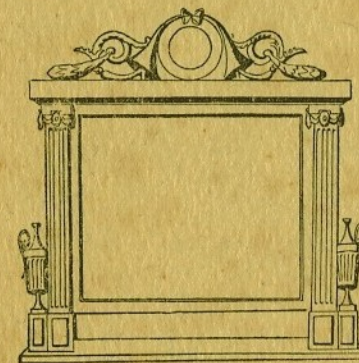
LA SEVA VIDA, LA SEVA OBRA
I EL SEU TEMPS

ESTUDI MONOGRÀFIC IL·LUSTRAT AMB VINT-I-NOU GRAVATS

I AMB UN PRÓLEG DE

CESAR MARTINELL

ARQUITECTE

PUBLICACIONS DE LA
SALA VAYREDA
ANY MCMXXXIII
OLOT

Al N En Bagel se-
gus input is out apt
re input

1 out

Done Aug 1934

JOAN CARLES PANYÓ

LA SEVA VIDA, LA SEVA OBRA

I EL SEU TEMPS

DEL MATEIX AUTOR:

Visió retrospectiva de la Història dels
Oficis i esbós per a l'organització
general i possibilitats d'una Escola
Tècnica als nostres dies (fascicle). . 0'50 ptes.

Necessitat d'organitzar l'Ensenyament
Superior i Tècnic a les ciutats de se-
gon ordre i pauta que faria possible
aquesta organització (fascicle) . . 1'00 »

EN PREPARACIÓ:

DÈDAL. Manual d'Història i Tècnica de les Arts
Plàstiques.

RAIMOND VAYREDA

JOAN CARLES PANYÓ

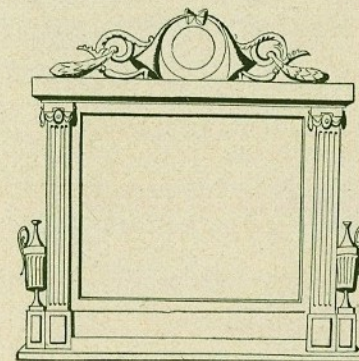
LA SEVA VIDA, LA SEVA OBRA
I EL SEU TEMPS

ESTUDI MONOGRÀFIC IL·LUSTRAT AMB VINT-I-NOU GRAVATS

I AMB UN PRÓLEG DE

CESAR MARTINELL

ARQUITECTE

PUBLICACIONS DE LA
SALA VAYREDA
ANY MCMXXXIII
OLOT

A LA MORENETA

VERGE DEL TURA

PATRONA DELS OLOTINS

DEDICA RESPECTUOSAMENT AQUEST TREBALL

DESTINAT A PERPETUAR
LA MEMORIA DE L'ARTISTA
QUE, AMB TANT D'ENCERT,
SABÉ EXORNAR L'INTERIOR
DEL SEU BELL TEMPLE

L' AUTOR

PRÒLEG

L'artista Joan Carles Panyó, de silueta una mica fugissera als estudis parcials que d'ell s'havien fet, ha esdevingut fixat des d'ara a la nostra bibliografia artística, per obra i gràcia d'aquest estudi que devem al publicista olotí Raimond Vayreda. Estudi aciençat, en llegir el qual hom endevina en l'autor una necessitat indefugible d'investigar tots els caires interessants d'aquest artista nat a Mataró, que enriqueix les Belles Arts de la comarca d'Olot.

Mai no agraïrem prou a aquests investigadors benemèrits, de la fusta de Raimond Vayreda, el benefici que fan a la nostra cultura artística pel fet d'aplegar materials de primera mà i ordenar els ja publicats, que un dia permetran completar el conjunt de la nostra història artística, massa oblidada fins fa poc. Mentre a la resta d'Espanya publicistes i polígrafs, amb subvencions oficials posaven en valor noms i obres de relleu sobresortint, ací a Catalunya la manca d'estudis biogràfics ha pogut fer creure en la manca d'artistes de vàlua; i si bé això, en part, és cert, no ho és tant que no hi hagi en la nostra decadència provinciana figures de primera magnitud, l'estudi de les quals no pot quedar inèdit.

La creació de l'Institut d'Estudis Catalans i els premis instituïts al seu entorn alleugiren quelcom aquesta falla, però els estudiosos han mostrat preferència per les edats més reculades i generalment han deixat en oblit els segles de florida barroca i neoclàssica, sobre els quals fins fa poc ha pesat el descrèdit injust que començà a les darreries del XVIII amb l'embranzida antibarroquista i prosseguí fins ben entrat el XIX amb el fervor romàntic.

Per això l'aparició d'un estudi monogràfic com el que ens ofereix

Vayreda, té, a més a més del seu valor intrínsec, un valor significatiu per l'atenció que mostra vers un període poc explorat de la vida artística de Catalunya i del qual el mateix autor ens n'ha donat abans d'ara una evocació en el seu estudi «Visió retrospectiva de la història dels oficis i esbós per a l'organització general i possibilitats d'una Escola Tècnica als nostres dies», publicat l'any 1929.

Del present estudi sobre el pintor-arquitecte J. C. Panyó, en foren inserides les primícies al «Butlletí dels Museus d'Art de Barcelona»; però ara l'autor, en publicar-lo a part, ha volgut revisar-lo curosament i ampliar-lo amb noves dades que avaloren més aquesta monografia crítica del que fou primer director de l'Escola de Belles Arts d'Olot, la qual amb el temps havia de produir fruits esplendorosos, preparant l'ambient d'una comarca fèrtil en artistes de vàlua, entre els quals han destacat en primer pla el cèlebre paisatgista, pare de l'autor d'aquest llibre, i el seu germà perdut prematurament per la pintura catalana. Adhuc el mateix autor, en el conreu dels Bells Oficis que dignifica i la seva noble afecció pels estudis artístics, pot considerar-se hereu espiritual d'aquell patrimoni que Panyó encarrilava per vies de prosperitat a finals de la divuitena centúria.

No vull, lector amic, interposar-me amb disquisicions llargues entre vós i la figura artística que Vayreda ens ofereix amb la present biografia i que la seva amistat generosa ha volgut que jo presentés. Us endevino frisós per establir aquesta nova coneixença i sé que amb ella no quedareu defraudat. Sé que damunt les pàgines que segueixen trobareu no sols un artista i un pedagog, sinó un home de carn i ossos, que exercia el seu art amb apassionament i sense pretensions; amb bonhomia patriarcal que, a jutjar per la modèstia dels honoraris que percebia, considerava retribuïdes, en part, les seves obres amb el goig de la mera producció; que, ultra aquest caire d'humanitat edifi-

cant, us serà fàcil trobar en la lectura que espereu el reflexe d'una època en què l'organització dels ensenyaments artístics servava encara el regust d'aquella formació integral que tingué el seu punt àlgid al Renaixement, i de la qual Panyó, fou un dels darrers exemplars, amb tot i ésser al seu temps un artista modern.

Home modest aquest Panyó, que deixa l'oriflama de la ciutat per la quietud d'una vila de la qual depura i augmenta la sensibilitat estètica. No hi fa res que no fulguri en el món del nostre art com un estel de primera magnitud. Així i tot és un valor. I aquest valor pretèrit, és el que Vayreda ens ofereix en un estudi vibrant d'emoció i ungit amb el seu amor a l'art de la terra.

CESAR MARTINELL

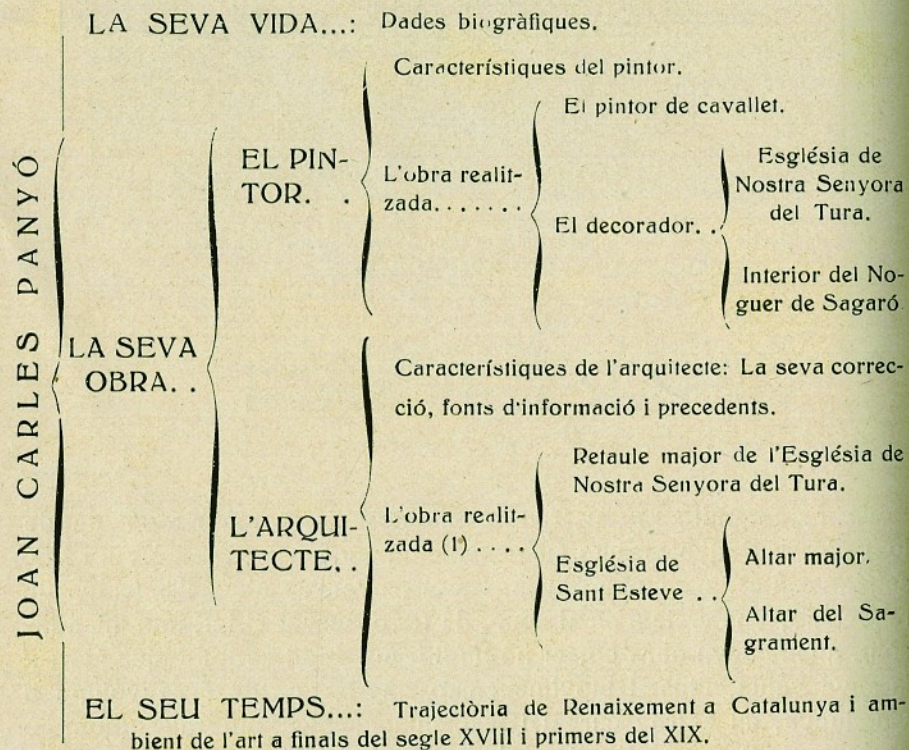
Masia: Noguera de Sagaró, dues sales de la qual són decorades amb diverses pintures d'En Panyó.

P R E F A C I

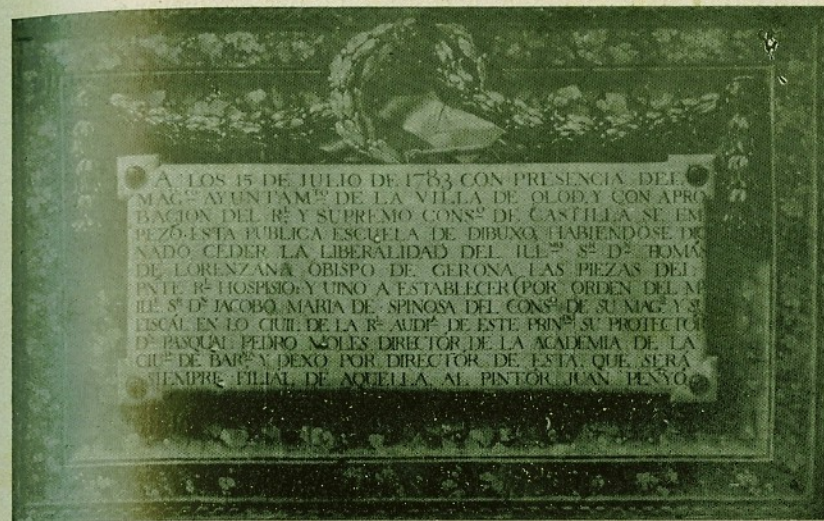
En emprendre aquest breu treball sobre l'obra i la personalitat de Joan Carles Panyó, artista que cavalcant entre els segles XVIII i XIX sabé aprofitar, com ningú més, les ensenyances d'aquells temps de renovació; ens creiem en el deure de fer observar el fet, una mica in-sòlit, que la seva obra potser no hagi transcendit en tot el que mereix la seva vàlua, dins el moviment neo-clàssic que es desenvolupa a Catalunya, en el transcurs dels esmentats segles, puix el seu nom no acostuma a figurar en la sèrie d'altres més coneguts com els: P. Costa, A. Viladomat, els germans Tramulles, F. Pla (El Vigatà), R. Amadeu i tants altres. Val a dir, però, que la vida de l'artista, un

bon xic re'reta dins la comarca d'Olot, no deixà d'influir en aquest isolament; d'aquí que, en intentar treure'l d'aquest oblit, els que des de petits hem pogut admirar l'obra deixada per aquest artista a les dues principals esglésies d'Olot, no deixa d'ésser-nos una mica difícil la tasca de fer-ne el comentari, tant per a valorar-la en tot el que ella val, com per a afinar la nostra crítica en aquells caires en què no reeixí d'una manera definitiva. Plau-nos dir, de tota manera, per a resumir d'un tret simple el nostre criteri, que si com a pintor ens permetrem alguna observació a propòsit de la seva obra, en canvi, com a arquitecte cada dia trobem més justificat el seu elogi.

La pauta que seguirem en el nostre estudi, pot resumir-se en el quadre sinòptic següent:

(1) De fet, dins d'aquesta classificació s'esmenta l'obra de l'arquitecte decorador. Com a arquitecte constructor caldria senyalar, a part d'altres obres, el campanar de Nostra Senyora del Tura i l'església del Noguer de Sagaró.

Inscripció pintada que hi ha al local de l'Escola de Belles Arts d'Olot, relativa a la fundació de la institució

LA SEVA VIDA

No deixa d'ésser curiós el fet que siguin tan escasses les dades que tenim sobre la personalitat i la vida del que fou excel·lent pintor i arquitecte dels segles XVIII i XIX: Joan Carles Panyó; tant més, si tenim en compte que de la del que fou col·laborador seu, el famós imatger Ramon Amadeu, no sols n'existeixen força comentaris, sinó que n'hi ha escrita una interessant monografia (1) deguda a la ploma de l'assenyat publicista Eveli Bulbena i Estrany; en la qual, per cert, no es fa la més petita al·lusió referent a Panyó, essent així que, de fet, en l'obra deixada per aquest artista, a les dues principals esglésies d'Olot, Amadeu no passà d'ésser-hi un col·laborador, de gran vàlua, però col·laborador a la fi.

No creiem pas, en escriure això, restar ni un sol bri del valor

1. E. BULBENA I ESTRANY. «Ramón Amadeu, Maestro Imagero Catalán de los siglos XVIII y XIX.» Barcelona.

de la monografia esmentada, però ha estat per a remeiar aquest oblit lleu i per a donar a conèixer l'obra de l'artista que a la primera meitat del segle XIX, va dur a terme l'acabament i la decoració d'una de les més belles esglésies neoclàssiques catalanes, que ens hem decidit a escriure aquestes ratlles.

DADES BIOGRÀFIQUES.—Hem escrit que eren relativament escasses les dades que teníem sobre la vida de Joan Carles Panyó; de fota manera, cal agrair a l'activitat de mossèn Frederic Martí Albanel el coneixement de la data de naixença de Panyó i el d'algunes altres dades interessants de la seva vida, publicades en uns articles del setmanari olotí *El Deber*. (1)

Serà, doncs, d'aquest treball que treurem les dades biogràfiques, transcrivint que Joan Carles Panyó va néixer a la ciutat de Mataró l'any 1755 (2). Va casar-se en primeres núpcies amb una tal Francisca, el cognom de la qual desconeixem, i en segones núpcies amb Teresa Bonifàs Mangrané, filla de l'escultor Francesc Bonifàs, de Tarragona. Del seu segon matrimoni va tenir dos fills: Maria-Teresa i Didac.

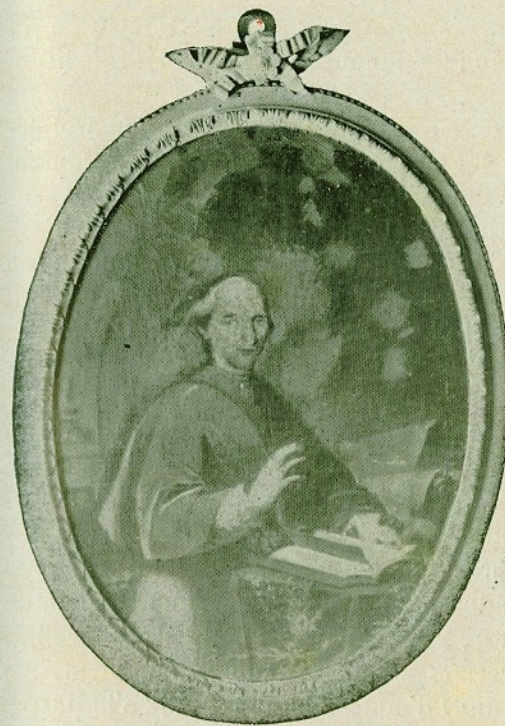
Maria-Teresa va néixer a Tarragona, va casar-se amb Narcís Pascual Sala a 26 de juliol de 1830 i va morir a Olot el 13 de novembre de 1866, a l'edat de 66 anys. Didac va néixer a Olot el 16 de març de 1803 i va morir-hi el 4 d'abril de 1823, a l'edat de 20 anys, essent finent de l'Escola Pública de Dibuix.

En l'any 1783, el bisbe de Girona, En Tomàs de Lorenzana (3) fundà a Olot l'Escola Pública de Dibuix, posant-la sota la direcció de

1. «El Deber», núms. 1699-70 dels 7 i 14 de novembre de 1929.

2. Transcrivim la seva partida de Baptisme: «Als vint y nou de Març de mil set cents cinquanta cinc en les fonts Baptismals de la parroquial Iglesia de Santa Maria de la Ciutat de Mataró, bisbat de Barcelona, fou batejat per mi l'Infrascrit; Joan, Carles, Josep; fill legítim i natural de Joan Panyó i Gravador i de Gerònima Panyó Figueras. Consors: Foren padrins: Pau Figueras, Mestre Fuster i Gerònima Freixas, muller de Esteve Freixas, Mestre de Casas de Mataró.—Dr. Bonaventura Català, Pbre., Vicari.» Arxiu parroquial, llibre XVIII de Baptismes, foli 37.

3. El Bisbe Tomás de Lorenzana i Butron era de família noble natural de Leon i germà de l'Arquebisbe de Toledo; regí durant 21 anys la seu de Girona, on morí després d'haver fundat diversos centres benèfics, la Capella de Sant Narcís i l'Escola Pública de Dibuix d'Olot, deixant a aquells establiments benèfics el poc que li restava de la seva fortuna.

El bisbe de Girona Dr. Tomàs de Lorenzana i Butron, fundador de l'Escola Pública de Dibuix d'Olot

Joan Carles Panyó, un dels alumnes més avantatjats de l'Escola de Belles Arts de Barcelona (1).

En una inscripció pintada, que reproduïm, existent encara avui dia a l'Escola de Belles Arts d'Olot, es fa esment de la data de fundació d'aquesta Escola i del seu primer director (2)

Segons es dedueix d'alguns treballs, més avall esmentats, referents a l'Escola Pública de Dibuix, aquesta no sols va tenir un gran estol d'alumnes, sinó que d'entre aquests varen distingir-se Francesc Tenas i Pere Bertran (3). De tota manera, això degué ésser els vint o trenta primers anys d'exercir el càrrec, per tal com el fet que

en morir el seu fill Didac, en 1823, exercint de finent de l'Escola, i que en maridar la seva filla Maria, en 1830 (amb el propòsit de trobar

1. Segueixen algunes consideracions sobre l'obra de Panyó que de moment, passem per alt, a fi de referir nos purament a la part biogràfica.

2. Aquesta làpida porta el text que reproduïm a continuació: «A los 15 de Julio de 1783 en presencia del Magco. Ayuntamiento de la Villa de Olot, y con aprobación del Rl. y Supremo Conso de Castilla se empezó esta pública escuela de dibujo habiendose dignado ceder la liberalidad del Ilmo. Sr. Dn. Thomás de Lorenzana Obispo de Girona las piézas del Pnte. Rl. Hospisio: y vino a establecer por orden del M. Ille. Sr. Dn. Jacobo María de Spinosa del Conso. de su Magd. y su fiscal en lo civil de la Rl. Audia de este Prindo su protector De Pascual Pedro Moles Director de la Academia de la Ciud. de Barna y dexo por Director de esta, que será siempre filial de aquella al pintor Juan Penyó»

3. F. FONTREDA. «Origen i vicissituds de l'Escola Pública de Dibuix d'Olot fins al present i medis de millorar-la.» «Revista Olotina», maig de 1905.

un gendre que l'ajudés) hagués d'anar a cercar-lo a Barcelona, fa creure que cap d'aquests avantatjats alumnes havia estat prou dotat per a substituir-lo.

Aquesta manca d'eficàcia en els resultats, potser podríem trobar-la en el mètode d'ensenyament seguit en aquesta Escola, segurament una mica rutinari, puix segons conta Josep Berga i Boix en uns articles sobre l'art a Olot en el segle XIX (1), el dibuix al natural era negligit i s'ensenyava preferentment per la còpia de gravats; unit això a l'ambient, no pas massa favorable per a dedicar-se a l'art, produït per les lluites de la guerra de l'Independència, fa creure que fou en aquest punt que s'inicià la decadència de l'Escola que tenia de prolongar-se fins ben entrada la segona meitat del segle XIX.

Panyó va morir a Olot, el 20 de gener de 1840, a l'edat de 86 anys (2). El seu cos es troba actualment a la Via de Sant Llorenç, núm. 1, del cementiri d'Olot.

Mort Panyó, el seu gendre Narcís Pascual, que per desavinences s'havia traslladat a Barcelona, va tornar a Olot on, després d'algunes gestions, li fou donada la direcció de l'Escola Pública de Dibuix; però, una mica mancat de tracte i degut a antipaties que s'havia creat, varen produir-se diversos conflictes amb l'Ajuntament, els quals no acabaren ni amb la mort d'aquest director, puix s'hi barrejaren les qüestions polítiques, contribuint en gran manera a la crisi a què ja hem al·ludit.

S'ha discutit bastant sobre la posició econòmica de Panyó, la qual sense ésser desesperada com havia volgut suposar algú, degut a viure i haver mort en l'edifici on hi ha l'Escola, conegut per l'«Hospici», cal reconèixer que potser no fou tampoc massa d'acord amb la vàlua i la importància de l'obra realitzada per ell, ja que sem-

1. J. BERGA I BOIX, «L'Art a Olot en el segle XIX», «Revista Olotina», juliol de 1905.

2. La partida d'òbit de Panyó diu així: «Día 20 de Enero de mil ochocientos cuarenta murió de edad ochenta y seis años el Sr. Juan Peñó, director de la escuela de dibujo de esta villa, nate. de Mataró hijo de los cons. Juan y Geronima Peñó casado en 1.ªs nupcias con Francisca N. de la que no dejó familia, en 2.ªs con Teresa Bonifás de la que dejó una hija casada; recibió los S. Sacramentos; fué enterrado en un nicho del campo Sto. con los oficios de entierro y honra asistiendo quince Pbro. No hizo testamento.—D. Alberto Osona, Regente.»

bla que una de les causes de la poca popularitat del seu gendre, fou la pretensió de fer-se pagar a bon preu els treballs, escarmentat, segons deia, per la inexperiència del seu sogre (1).

De fet, i com veureu oportunament, si Panyó pogué portar a Olot una vida un xic arreglada, fou degut a la protecció que va dispensar-li l'eximi patrici Francesc Xavier de Bolós, per mediació del qual va dur a terme els treballs magnífics de l'església de Nostra Senyora del Tura.

No sabríem pas posar fi a aquest recull de dades biogràfiques, sense remarcar que contràriament al que ha ocorregut amb l'Amadeu, del qual existeix un auto-retrat en relleu, no tenim cap retrat que ens permeti identificar iconogràficament la persona de Panyó, i això ens fa creure en el seu temperament modest i poc exhibitori; ja que, del contrari, tingué una ocasió magnífica d'encabir el seu auto-retrat (com ho han fet tants altres artistes) en pintar el plafó de l'església de Nostra Senyora del Tura que representa «La Transloció» de la sagrada imatge i en el qual, sense que puguem tenir la certesa que no hi hagi el seu retrat, és un fet que, fins a la data, és completament desconegut per nosaltres.

Francesc Bolós, que va instar els treballs de decoració de l'església de Ntra. Sra. del Tura.

1. J. BERGA I BOIX, Treball citat.

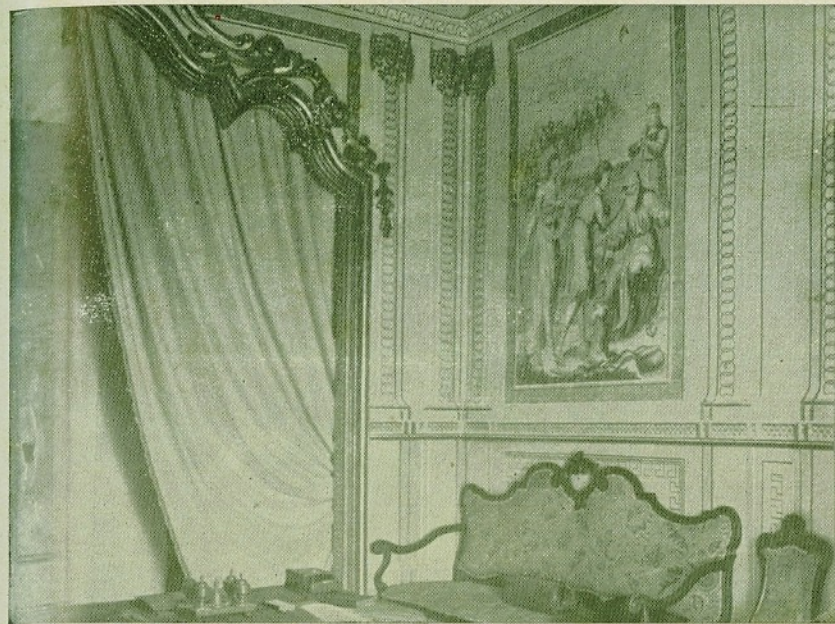

Sala de la masia «El Noguer», de Sagaró

LA SEVA OBRA

a) EL PINTOR D'acord amb la classificació planejada en estructurar aquest nostre treball sobre la vida i l'obra de Joan Carles Panyó, ens caldrà distingir prèviament en ell el pintor i l'arquitecte, i amb tot i reconèixer que és aquest segon aspecte de la seva personalitat el que sobresurt per damunt de tots els altres, no per això ens atrevirem a menyscar en el més mínim, la seva obra com a pintor, per tal com els seus dots de gran decorador es desenvoluparen de tal manera que representen un complement perfecte en el conjunt de l'obra per ell realitzada.

Així mateix, en parlar del Panyó pintor, ens caldrà fer en ell una nova distinció: la del Panyó pintor a l'oli i el Panyó pintor al tremp,

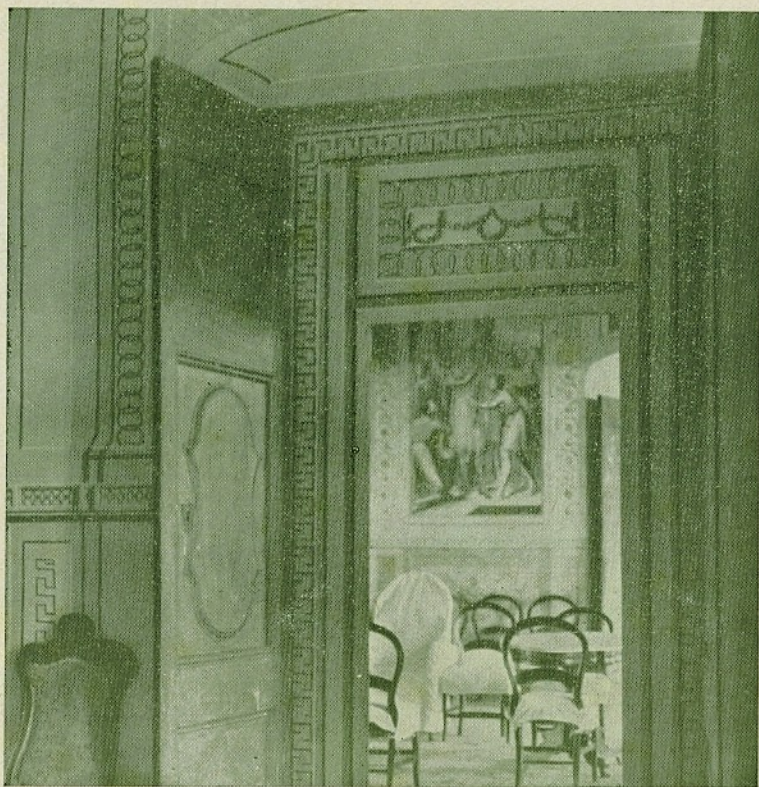
Alcova de la casa «El Noguer», de Sagaró

i, entre les obres realitzades en aquest segon procediment, aquelles que respongueren a un esperit creador personal, una mica ingènues, però plenes de gràcia i de finor, i aquelles altres que, com la cúpula i l'absis de l'església de Nostra Senyora del Tura, queien ja dintre el corrent artístic del seu temps i eren influïdes per l'escola de Joan B. Tièpolo, representada a casa nostra pel pintor francès Josep Flaugier (1).

Reprement ara el nostre comentari sobre el Panyó pintor a l'oli, ens caldrà reconèixer que no fou pas en aquesta tècnica en la que més sobressortí, degut a un cert amanerament, característic d'aquesta mena de pintura, que arribà a unificar de tal manera la tècnica dels artistes del seu temps, que potser fóra impossible una classificació cronològica de les seves teles a l'oli, i això degut a aquesta manca

1. Josep Flaugier, pintor francès nascut a Almartega vers el 1760 i mort a Barcelona l'any 1812, on residia amb motiu de l'ocupació francesa, exercint el càrrec de director de l'Escola de Nobles Arts. Deixà nombroses teles, la majoria d'assumpte religiós, algunes de les quals foren cremades amb motiu de l'incendi de Poblet, l'any 1835.

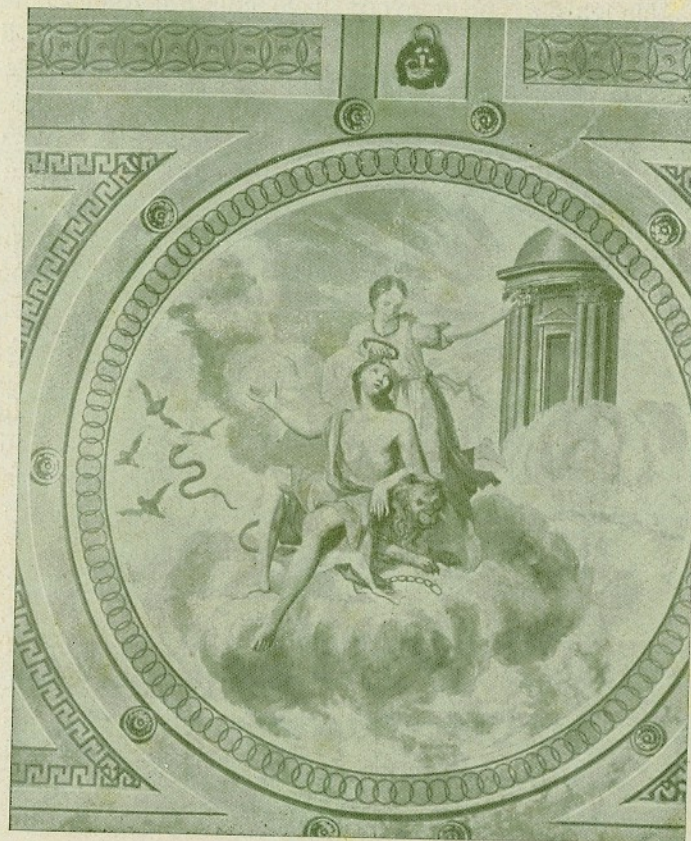
de personalitat que les situa gairebé totes dintre aquesta tònica que, potser amb no massa encert, ha estat anomenada «pintura de museu» sense tenir en compte que, de vegades, no té les qualitats més indispensables per a entrar dintre d'aquesta classificació.

Detall de la comunicació entre la sala i l'alcova de la casa «El Noguer», de Sagaró

En canvi, en la majoria de les seves pintures al tremp, i sobretot en la decoració de dues habitacions de la masia «El Noguer», de Sagaró, s'hi troba sempre, apart d'un coneixement perfecte de la tècnica, una gran agilitat de concepció i factura, que revelen tot seguit en el seu autor un home a'un bon gust no gens comú i d'una visió molt clara del que en realitat havien d'ésser aquesta mena de decoracions: adaptació de gustos i corrents molt distints dels de casa nostra.

Anant ara a fer un ràpid estudi analític de l'obra realitzada per Panyó en cada un dels dos aspectes que com a pintor acabem de

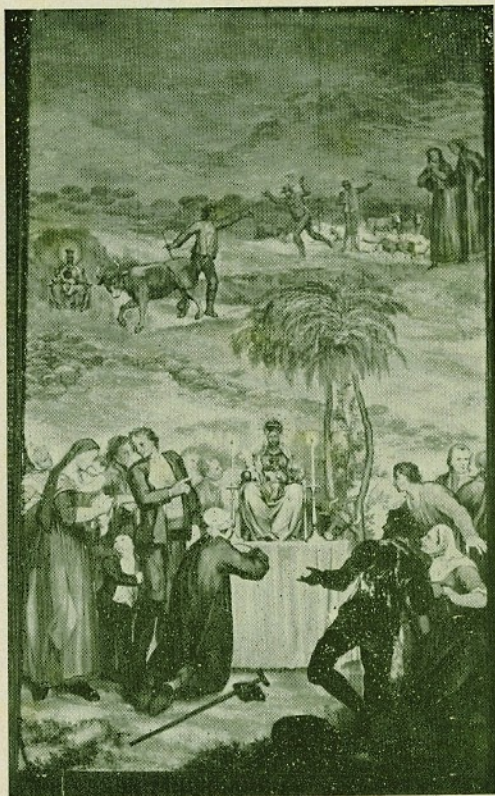
Sostre de l'alcova de la casa «El Noguer», de Sagaró

distingir en ell, direm que, dintre la pintura a l'oli, va dedicar-se, quasi exclusivament, als assumptes de tema religiós, ja que si es veritat que se li coneixen alguns quadres, còpia segurament de gravats francesos, amb escenes de «Pau i Virgínia», cal reconèixer que en ells la qualitat pictòrica, en lloc d'augmentar, encara baixa de to.

Donat, doncs, amb tota sinceritat, el nostre parer sobre la pintura a l'oli de Panyó, la resta del nostre comentari a propòsit d'ella

es reduirà a una simple enumeració de les teles per ell deixades, sense intentar classificar-les cronològicament, per tal que ja hem indicat la dificultat d'aconseguir-ho.

D'entre les teles a l'oli que coneixem com a degudes a Panyó, esmentarem les dels dos altars laterals de l'església de Nostra Senyora del Tura,

J. C. Panyó. — «La Troballa de la Verge». Plafó de l'església de Nostra Senyora del Tura

dedicats respectivament a sant Cir i sant Lluís i a santa Teresa i sant Josep, així com els cinc quadres que decoren la capella de «El Noguer», de Sagaró, amb escenes de la vida de sant Isidre i un Calvari. Cal esmentar també, per ésser potser els quadres de composició més ferma, els que amb escenes de la Passió decoren els murs laterals de la capella del Sagrament a la parroquial església de Sant Esteve. Es de remarcar, finalment, el quadre de gran tamany representant el «Sant Sopar», existent al refectori del convent dels Pares Caputxins, tela que, dissortadament, fou restaurada d'una manera bas-

tant barroera, condició que li lleva part del seu innegable mèrit.

Es coneixen altres treballs fets a les esglésies rurals de La Pinya i Puigpardines, el monument de Setmana Santa, una capella, segons tenim entès; però, el fet de no conèixer aquests treballs ens priva d'estendre el nostre comentari a propòsit d'ells.

Anant ara a comentar l'aspecte realment interessant de l'obra

pictòrica de Panyó, el de les seves decoracions al tremp, referint-nos a les seves dues obres cabdals: els decorats de la masia «El Noguer» de Sagaró i de l'església de Nostra Senyora del Tura, ens caldrà fer remarcar que mentre en la primera d'aquestes decoracions els plafons són pintats directament sobre el mur, en la segona ho foren sobre una tela preparada, que després fou aplicada al lloc destinat.

De tota manera, aquest segon procediment degué emprar-lo l'artista, el qual ja devia tenir a la ratlla de vuitanta anys, per una major comoditat i evitar-se el treball, per ell ja carregós, de pintar des de dalt una bastida.

El comentari de les decoracions d'«El Noguer», de Sagaró, caldrà lligar-lo amb l'existència d'altres decorats del segle XVIII en els quals es féu famós el pintor Francesc Pla (1), conegut amb el sobrenom de «El Vigatà», amb l'obra del qual ens atrevim a comparar l'obra de Panyó, no sols per la correcció de les seves composicions, sinó també perquè ofereix en els escorços una menor violència que el pintor de Vic. No té, en canvi, l'empenta i la fuga característiques d'aquest pintor.

Referint-nos ara concretament a les decoracions d'«El Noguer»,

J. C. Panyó. — «Translació de la Verge». Plafó de l'església de Nostra Senyora del Tura

1. F. Pla, nascut a Vic en 1743 i mort a Barcelona a primers del segle XIX.

de Sagaró, direm que aquestes comprenen dues habitacions: una sala gran que rep el nom d'«estrado» i una cambra alcova amb magnífic llit i marc de talla. A la primera d'aquestes habitacions hi ha vuit plafons amb escenes de la vida de Josep, i en la segona les escenes bíbliques es refereixen a la vida de Tobies, decorant el sostre un plafó central amb figures al·legòriques.

Complementen el conjunt d'aquests plafons, una sèrie de motius de decoració dintre del gust imperi, amb tot i que les dades que tenim situen la realització d'aquestes pintures per a finals del segle XVIII. La puresa d'aquests motius de decoració està lluny d'ésser la de la majoria dels plafons, però no desdiuen del conjunt.

Ha estat de doldre que, degut a un excés de càrrega de la volta de la capella, situada al costat mateix de l'habitació alcova, aquesta sofrís els efectes d'un moviment interior originat per aquell, havent obligat això a una restauració que va efectuar-se fa alguns anys, per cert amb traça digna de tot elogi per part del restaurador.

En quan a l'obra, ja de molta més empena, de la decoració interior de l'església de Nostra Senyora del Tura, és una mica difícil de comentar-la sense haver pogut donar abans una idea de l'estructura i disposició interior d'aquest magnífic temple.

Calent-nos, però, referir-nos-hi, en parlar d'aquest aspecte de l'art d'En Panyó, farem remarcar que si interessant és en la seva part decorativa i anecdòtica que, pel que es refereix a la cúpula i a l'absis, ja hem indicat que queia dins les tendències propagades pel Tièpolo, creiem que encara ho és molt més per la justesa de la seva entonació general, tota ella a base de marbres, en estuc, blaus i verds, jugant d'una manera perfecta amb l'or vell dels filets de les motllures i els capitells dels pilars, d'ordre greco-romà, que flanquegen els angles volenterosament doblats del creuer.

Segons indica don Josep Saderra en el seu llibre sobre aquest Santuari (1), foren els mestres pintors Ramon i Rafael Diví els que executaren, sota la direcció d'En Panyó, la decoració secundària que que acabem de descriure.

Donant ara, amb pocs mots, una idea dels diferents temes interpretats per Panyó en la decoració indicada i seguint el que sobre ells

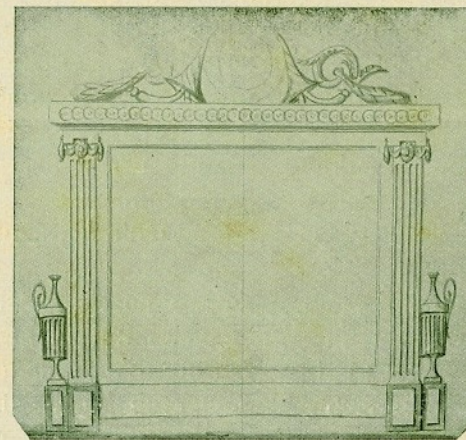
1. JOSEP SADERRA, «Ressenya Històrica del Santuari de Nostra Senyora del Tura». (Imp. de J. Bonet. Olot, 1905).

ha escrit mossèn Martí Albanell, en el seu ja esmentat treball, direm que l'estol d'àngels que decoren l'absis de l'església està inspirat en el versicle segon del Salm 28 de David, «Els cels canten la glòria de Déu», i que la cúpula ho està en l'Evangeli de Sant Lluc, capítol 10, versicle 42, «Maria escull la millor part, que no li serà presa». També en els plafons que, arrancant de darrera el retaule major, decoren la part baixa de l'absis, hi ha representades les escenes bíbliques «Abigail aplacant la ira de David» i la «Mort de Sisara».

Finalment, no hi serà de més fer remarcar, per tal que mossèn Albanell no les esmenta, les figures que representant les virtuts cardinals, decoren els triangles esfèrics que acorden la cúpula amb el creuer, figures dibuixades amb gran desembaràs i plenes de dignitat artística.

Acaba d'arrodonir aquesta decoració de conjunt, la dels murs laterals del creuer, constituïda per dos plafons amb les escenes ja al·ludides de «La Troballa de la Verge» i «Translació de la Verge», el segon dels quals, pintat segurament als darrers anys de la vida de l'artista, és inferior en la seva composició i interpretació al primer.

Flanquegen aquests plafons sota uns ordres de pilars pintats en perspectiva, quatre plafons més de coloració blava representant angelons i trofeus decoratius, els quals, tot i ésser molt de la seva època, potser desdiuen una mica de la severa tònica de la decoració general.

Dibuix pel plafó davanter de l'orga de l'església de Nostra Senyora del Tura

Interior de l'església de Nostra Senyora del Tura

LA SEVA OBRA

b) L'ARQUITECTE En iniciar la segona part de l'apartat d'aquest treball, en el qual ens proposem estudiar l'obra d'En Panyó considerat com a arquitecte i les seves característiques, no ens és pas possible dissimular la nostra satisfacció, perquè és un desig que, ja de temps, es trobava latent en nosaltres i, si es té en compte que, a mida que hem comprès l'obra deixada per aquest notable artista hem constatat una perfecció cada vegada més gran, hom veurà justificada la satisfacció que hem sentit en tenir l'avinentsa de publicar un comentari a propòsit d'ella.

Parlar de Panyó com a arquitecte, comporta, a risc de no ésser prou complet, l'obligació de distingir en ell: l'arquitecte constructor de l'arquitecte decorador; i si en el primer d'aquests dos aspectes és un xic difícil de jutjar la seva vàlua, perquè l'obra deixada per ell fou executada a l'interior d'edificis ja construïts i podria reduir-se únicament al graciós campanar de Nostra Senyora del Tura i a l'església

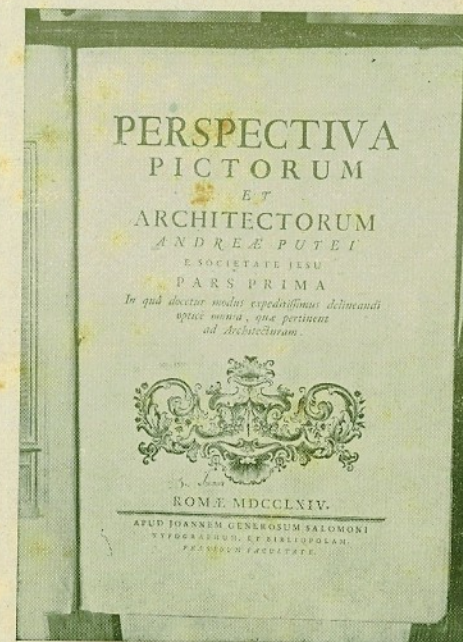
d'«El Noguer», de Sagaró, en el segon dels esmentats aspectes, per la seva doble condició d'arquitecte i de pintor, cal reconèixer que fou un dels valors més definitius del seu temps.

Ajustant-nos ara al pla prèviament assenyalat per nosaltres, esmentarem algunes de les principals qualitats que caracteritzen l'obra d'aquest artista, la primera de les quals fou, sens dubte: la correcció.

Deixeble de l'Escola de Tramulles (que fou convertida en Escola Oficial per la Junta de Comerç de Barcelona) i situat dintre la reacció neoclàssica que, segons Raimond Casellas (1) va ésser iniciada a Barcelona pel pintor Antoni Viladomat (instruït en les normes de l'art per l'arquitecte italià Ferran Galli-Bibbiena, a primers del segle XVIII) és comprensible que aquesta correcció es manifesti persistentment en la seva obra i que resisteixi, en la major part d'ella, la fredor i un cert encarament característic dels monuments del primer quart del segle XIX.

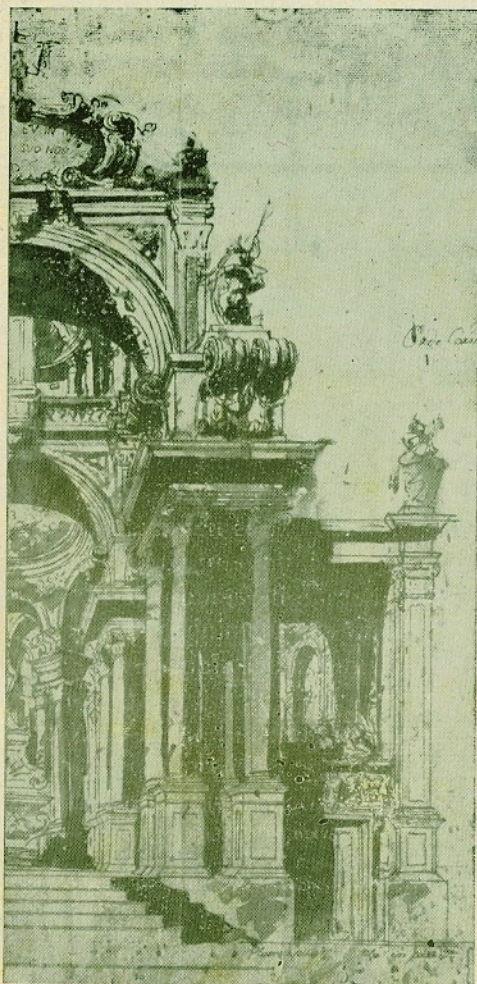
Una altra de les característiques de Panyó, com a arquitecte, és la seva innegable documentació referent al coneixement dels estils i les proporcions dels ordres antics, així com el fet, fàcilment comprovable, que moltes solucions emprades per ell, tenien un precedent en obres anteriors i reconegudes, ja en el seu temps, com de gran mèrit.

Referent a l'esmentada documentació, és Josep Berga i Boix qui, en un treball ja esmentat, ens parla dels nombrosos gravats existents a la primitiva Escola de Belles Arts, així com n'és una altra prova

Facsimil d'un dels llibres de perspectiva arquitectònica que havien pertangut a En Panyó

1. R. CASELLAS. «Origen del Renaixement Barceloní». Anuari de l'I. d'E. C., any MCMVII.

A. Viladomat.—Esbós del monument de Setmana Santa de la catedral de Barcelona

(Col·lecció Casellas, del Museu de la Ciutadella)

Executat a l'any 1803, segons les «Notas Históricas de Olot» (1), amb tot i que el caràcter no permanent d'aquesta obra obligava que fos desmuntable i de fàcil maneig, cal reconèixer que Panyó,

1. «Notas Históricas de Olot». Biblioteca «El Deber».

el llibre de perspectiva, en dos volums, existent encara avui a l'Escola actual, obra del jesuïta italià Andreæ Putei: *Perspectiva Pictorum et Architectorum*, i del qual reproduïm el facsimil de la primera pàgina.

Quant als seus precedents, ja al·ludits, serà preferible esmentar-los a mida que estudiem les diferents obres deixades per l'artista objecte d'aquest treball. De tota manera, n'hi ha un que, per tenir caràcter bon xic independent de l'obra que descriurem més endavant, serà bo fer-lo remarcar tot seguit.

Ens referim al monument de Setmana Santa que Panyó va pintar a l'església de Nostra Senyora del Tura, el qual ofereix, en la seva concepció general, una gran semblança amb el que pintà Antoni Viladomat per a la seu de Barcelona, del qual en reproduïm un esbós existent al Museu de la Ciutadella, procedent de la col·lecció Casellas.

Monument de Setmana Santa de l'església de Nostra Senyora del Tura, obra d'En Panyó

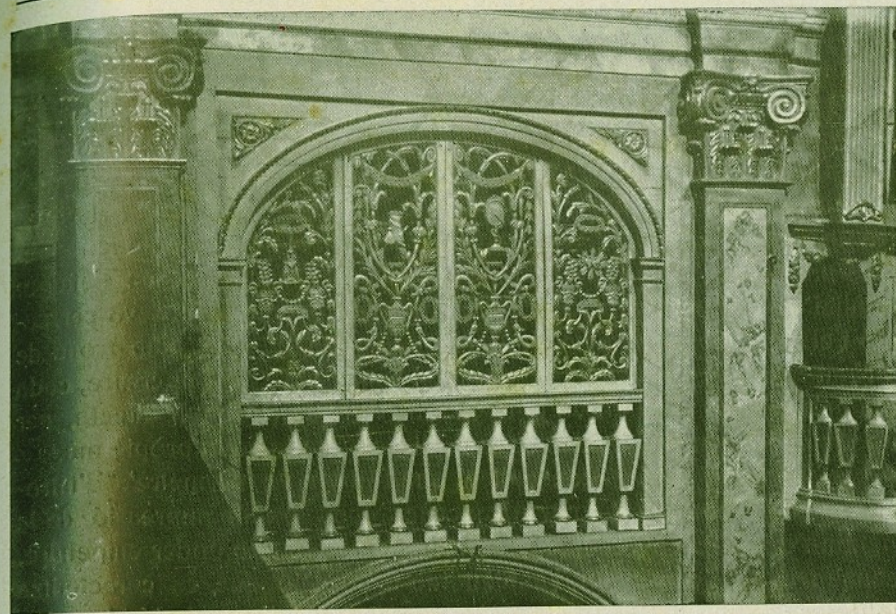
no sols va treure gran partit de l'execució seva, sinó que va produir una obra sorprenent; resultat que sols era possible concebant el projecte amb un esperit una mica afectista i executant-lo segons normes escenogràfiques completament d'acord, per altra part, amb el gust i amb l'estil una mica fred del seu temps.

El fet de donar-ne una reproducció fotogràfica, no creiem que ens eximeixi de fer-ne una breu descripció: Un arc monumental bastit sobre columnes corínties i rematat per trofeus guerrers i figures al·legòriques, precedeix a una nau formada per dos trams, simuladament coberta amb cúpules sobre triangles esfèrics. Segueix un pati circular voltat d'un pòrtic coronat per una balustrada amb figures decoratives, al centre del qual, s'aixeca el sòcol amb l'urna on és dipositat Nostre Amo. Tot aquest conjunt arquitectònic, pintat al teló de fons, és d'un gust italià molt pur i contrasta amb la resta del monumental edifici, que per la seva entonació clara i el color verd de les ombres projectades pels bastiments, dona una inevitable sensació de fredor que no trobem en cap més de les seves obres.

Ha motivat aquest comentari, el fet que en el traçat d'aquest monument hom pugui veure la influència del de Viladomat; de tota manera, cal recordar que ens trobem prop d'un segle de distància, la qual cosa justifica el seu academisme i la supressió absoluta de tots els elements de gust abarrocat.

Podria trobar-se-li altres influències, sobretot en el que es refereix als elements arquitectònics i a les figures al·legòriques, per exemple: les de Ferran Galli-Bibbiena i de Joan B. Tièpolo. Del primer, la volada desmesurada de les cornises i el mateix afectisme de la construcció, en la qual sembla haver-se prescindit de totes les lleis mecàniques d'equilibri. Del segon, l'escorç volgudament forçat de les figures que rematen el conjunt.

Seguint ara el nostre estudi sobre el Panyó arquitecte, no seria pas enraonat que, en referir-nos a la part més interessant de la seva obra com a arquitecte decorador, reunida a l'interior de les esglésies de Nostra Senyora del Tura i Sant Esteve a Olot, deixéssim de fer, en cada un d'aquests cassos, una breu ressenya de la construcció d'aquests temples, així com esmentar les circumstàncies en les quals va començar la intervenció personal de Panyó.

Una de les tribunes vista des del cor

ESGLÉSIA DE NOSTRA SENYORA DEL TURA.--Començant per aquesta església, direm que segons les dades tretes de l'obra de Josep Saderra (1), aquest temple es començà a construir en 1736 d'acord amb el projecte de l'arquitecte barceloní Francesc Mas. Quedà llest, en la seva estructura general, vers el 1747, després d'haver-s'hi esmerçat moltes almoines, els pocs cabals de què disposava l'obra i el producte de la venda de diverses joies del santuari. Fou beneïda en 1748 després de traslladar-hi la sagrada imatge, celebrant amb aital motiu una lluïda festa. Instal·lats un retaule major i altars provisionals, no fou fins l'any 1783 que, traslladat a Olot Joan Carles Panyó per a exercir-hi el càrrec de director de l'Escola de Belles Arts, fundada aquell mateix any per Tomàs de Lorenzana, bisbe de Girona, va començar a parlar-se d'empendre la decoració adequada a l'església, així com la substitució del retaule major provisional per un altre definitiu, segons els projectes d'aquest artista. De

1 Obra esmentada.

tota manera, l'execució d'aquests projectes no va realitzar-se fins entrat el primer quart del segle XIX.

Josep Saderra, en el llibre abans esmentat, ens reporta dades senyalant la realització d'obres anteriors al 1780 que, pagades per alguns devots, semblen donar a entendre que, quan començà a intervenir el mestre Panyó, ja existien les gelosies calades que decoren les tribunes, les quals, conservades després, no desentonen en el més mínim de l'estil general de l'església. Tot amb tot, un defingut anàlisi dels motius de decoració d'aquestes gelosies, la seva correcció i el seu acord perfecte amb els balustres de cos amb tronc de piràmide, característics de primers del segle XIX, em fan creure, cada dia més, que En Panyó va tenir-hi una intervenció molt directa, per no dir que foren realitzades segons disseny de la seva pròpia mà.

L'única reforma un xic radical que Panyó va permetre's d'introduir a l'obra construïda per Francesc Mas, fou la supressió de la petxina que decorava l'absis, amb la qual cosa va poder emprendre, sense traba de cap mena, l'esplèndida decoració que es caracteritza tant per la sobrietat de la seva riquesa com per l'entonació i la unitat del seu conjunt.

Construïda l'obra de Francesc Mas segons les normes del barroc neoclàssic espanyol, no hi serà de més assenyalar alguna de les seves principals característiques. Comprèn: una nau d'escassa llargària, constituïda per tres trams d'una volta de canó amb penetracions d'aresta, la primera de les quals comprèn l'espai del cor, i les altres dues les capelles laterals. Segueix l'espaiosa cruïlla de prop de deu metres d'amplada, coberta per una cúpula sobre triangles esfèrics, i després d'ella, el presbiteri precedint l'absis, de punt molt obert, dintre del qual s'aixeca el magnífic retaule major, segurament una de les obres del Renaixement català de proporcions més justes i d'una esveltesa més equilibrada.

Com ja vàrem indicar, en referir-nos a la decoració, flanquejen els quatre angles de la cruïlla vuit pilars d'ordre greco-romà, l'entaulament dels quals retorna al llarg de l'església, trobant-se pilars anàlegs en els espais que separen els tres trams de la nau, al llarg de l'espai ocupat per les capelles i les tribunes.

Fent ara una breu descripció del retaule major, direm que, adosat com calia que es trobés dintre la corba de l'absis, era una mica

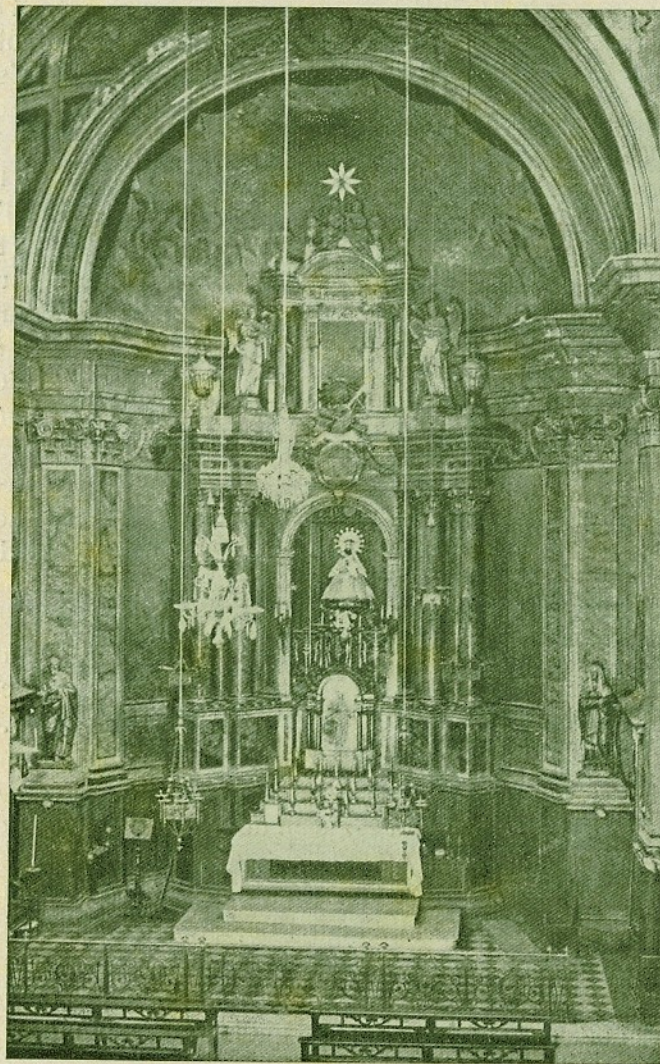
Gravat d'En Panyó representant el retaule major de l'església de Nostra Senyora del Tura

perillosa la disposició inclinada en què forçadament havien de disposar-se els elements extrems del seu pla; cal reconèixer, no obstant, que Panyó, no sols va salvar aïrosament aquesta dificultat, sinó que va saber-ne treure gran partit. Així, veiem que flanquejant el cos central del retaule, al mig del qual s'obre l'arc del cambril que redossa la imatge de la Verge, es sobreposen dos ordres paral·lels de columnes que, situades gosadament damunt alts estil·lòbats, fan que els seus entaulaments siguin vistos un bon xic d'escorç, i fugant lleument vers un indret comú. Corona tot aquest conjunt, un templet de composició bastant complexa, resolt però, amb molt desembaràs i destacant-se damunt la decoració de la mitja cúpula de l'absis. Dos àngels i dos grans gerros, molt ben proporcionats, juguen simètricament amb aquest templet, rematat per un grup de dos angelons sostenint una formosa estela; decora, per fi, el centre de l'entaulament, un escut bombat, d'aire abarrocat, amb la inscripció *Causa nostræ lætitiæ*, sobre el qual reposa un agrupament d'instruments musicals molt ben combinat.

Com una característica de l'assenyada disposició dels ordres esmentats, farem remarcar que, mentre els entaulaments extrems són sostinguts per dues columnes, el del centre, que retorna amb el parament del front, ho fa damunt una columna i una anta, sense que aquesta anomalia desdiguí, en el més mínim, de l'harmonia, arquitectònica del conjunt.

Finalment, aquest retaule major, que pel seu estil i per la seva correcció pot ésser considerat com una de les obres més belles del neo-classicisme català, té, de més a més, la seva magnífica corporeïtat que, obtinguda per la assenyada distribució dels seus elements arquitectònics respecte el pla del cos central, permet equiparar-lo al més mogut i, a la vegada, més correcte del seus semblants dintre l'estil barroc.

Hem dit, en començar-nos a referir al Panyó arquitecte, que moltes de les seves obres tenien un precedent en altres anteriorment realitzades, i aquest precedent ens ha semblat veure'l, en el cas que ens ocupa i pel que es refereix al templet que corona el retaule, en el de l'església dels Josepets de Barcelona, construït a finals del segle XVIII, l'autor del qual desconeixem, per bé que G. Barraquer en

La prova que el retaule major de l'església de Nostra Senyora del Tura fou concebut tenint en compte que el punt de vista, per a contemplar-lo, es troba dins l'eix de la nau, ens ve corroborada per la fotografia aquesta, que havent estat presa des del cor, ha perdut part del seu encant, degut a haver desaparegut la fuga dels entaulaments laterals

Porta del presbiteri

fa una descripció detallada en un llibre seu (1). També té una disposició semblant l'altar major de l'església vella de Santa Anna de Barcelona, per bé que, la intervenció directa que va tenir en les imatges d'aquest altar l'escultor Ramon Amadeu, ens fa creure que sigui més aviat una conseqüència, no pas massa afortunada per cert, més que no un precedent de l'obra que hem vingut comentant.

Podríem senyalar també, entre altres detalls interessants del temple i per la seva correcta simplicitat: els dos petits altars laterals, les portes del presbiteri i l'orgue, la decoració de la qual, junt amb la de la nau, tingué lloc després de la mort de Panyó.

Finalment, no seríem pas conseqüents amb una apreciació que ens vàrem permetre fer en iniciar aquest treball, si, abans d'acabar aquestes ratlles a propòsit de l'església de Nostra Senyora del Tura, no escrivíem uns mots referents a les imatges de Ramon Amadeu, que es troben en ella conservades. Així, apart de les de sant Ramon, santa Llúcia, sant Josep Oriol i sant Roc, situades a la nau, que cal reconèixer que no són pas de les més reeixides del famós imatger, esmentarem les de sant Joaquim i Santa Anna, situades sobre esvelts pedestals, al costat del retaule major, i potser per damunt de totes, la de l'emotiu bust de l'«Ecce-Homo».

Foren també obra de l'Amadeu les figures dels àngels que coronen l'altar, l'esbós de les quals es troba avui a la col·lecció particular de mossèn Manuel Trens.

1. G. BARRAQUER, «Casas de Religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX».

Interior de l'església de Sant Esteve

ESGLÉSIA DE SANT ESTEVE.—Abans de referir-nos concretament a la intervenció que Joan Carles Panyó va tenir en l'interior de l'església de Sant Esteve, i tal com hem fet en tractar de la de Nostra Senyora del Tura, donarem algunes dades que ens permetin assenyalar els principals antecedents de la seva construcció.

Esguardant la part exterior d'un dels murs d'aquesta església, d'un aparell molt regular corresponent al segon període romànic, hom pot veure una resta de la primitiva església que, segons Esteve

Paluzie (1), fou construïda en 1116, sobrevivint, per tant, del terratrèmol que en 1529 devastà la vila d'Olot.

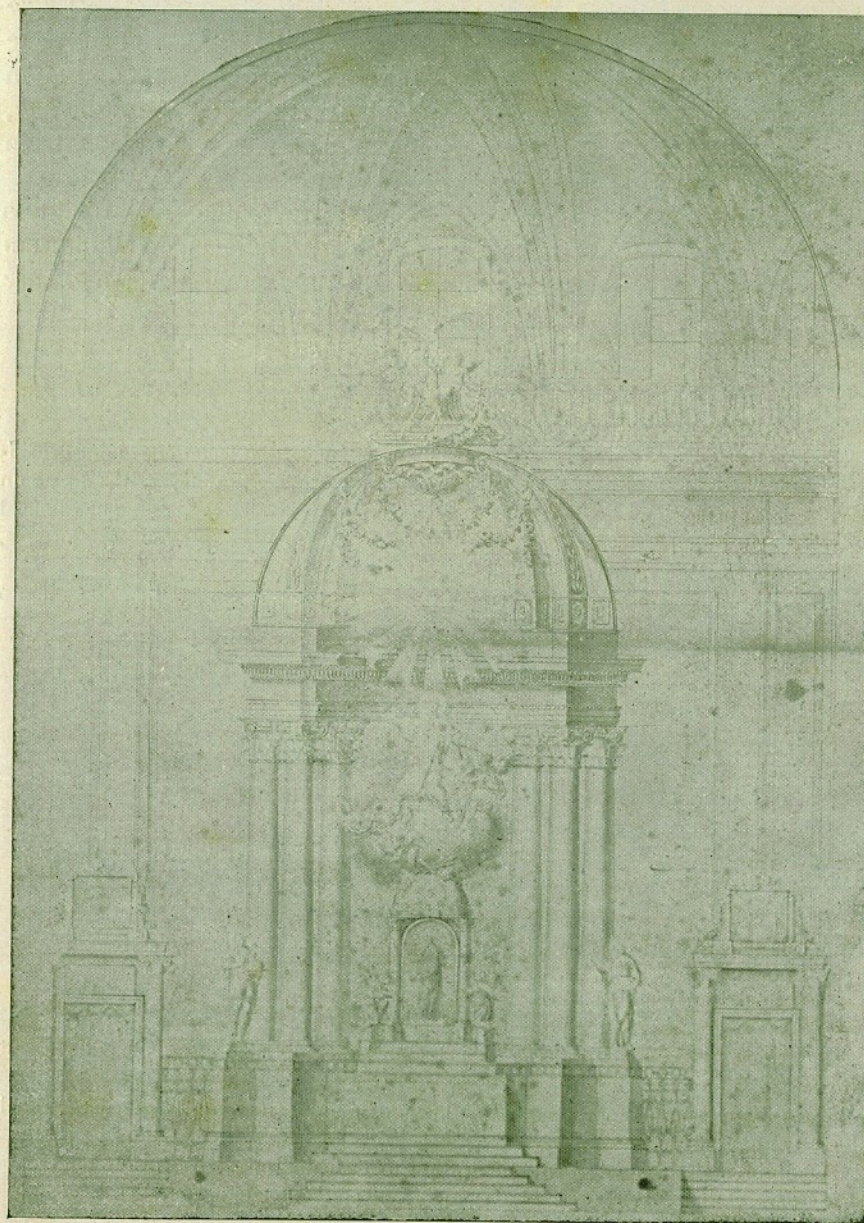
Fou el 20 de desembre de 1748 que, donada la capacitat insuficient de l'església existent llavors, varen iniciar-se els treballs per a construir-ne una de nova; tràmits que varen prolongar-se fins el 3 d'agost de 1750, dia que va posar-se la primera pedra del nou temple, d'estil neo-clàssic, que fou beneït el 10 de setembre de l'any 1763. Fàbrica de grans proporcions: amida 58 metres de llargària per 37 metres d'amplada de nau a nau, 52 al creuer i 34'50 d'alcària.

Aquestes proporcions bastant més que regulars, sembla que varen suscitar alguns recels entre els vilatans, recels que potser no deixaven d'ésser justificats, perquè sembla que els cabals de que es disposava, deixaven molt d'ésser suficients per a una tal empresa. Segurament per a desvirtuar aquests comentaris poc favorables per a la nova construcció, un devot anònim va escriure un document (2), que fou passat de mà en mà, en el qual, amb estil ampul·lós, procura esvair els esmentats recels, acte que fou imitat, poc temps després, per un altre escriptor anònim que, en un document semblant, les emprèn contra els indiferents a l'obra del nou temple.

Acabat aquest, com ja s'ha indicat, en 1763, degueren presentar-se, anys després, alguns indicis que feien témer per la seva estabilitat, ja que existeix un informe de l'arquitecte A Celles que, en 1818, efectuà un reconeixement, en el qual després de certificar que el pla havia estat ben disposat i que els gruixos eren ben calculats, va limitar-se a fer algunes observacions a propòsit dels materials que s'havien emprat, i a fixar les normes concretes d'unes reparacions què, des d'aquell moment i en un ordre preestablert, devien efectuar-se en determinats llocs de l'església, especialment en els fonaments.

L'existència de diversos altars interessants, d'entre els quals sobressurt l'altar barroc dedicat a la Verge del Roser, fa creure que en la resta del segle XVIII va treballar-se constantment per a la bona instal·lació de l'església, treballs que culminaren amb la construcció de la façana que, enllestida l'any 1800, cal reconèixer que és d'estil força deficient. En canvi, són de remarcar les fulles de la porta principal, ornades amb talla d'estil barroc una mica influït de recocó francès.

1. E. PALUZIE, «Olot, su comarca y sus extinguidos volcanes».
2. Biblioteca d'«El Deber», «Notas Históricas de Olot». Volum II (1906).

Altar del projecte de l'altar major de l'església de Sant Esteve

L' ALTAR MAJOR.—Pel que pot deduir-se de la data (1827) que es troba al peu dels dibuixos de l'altar major de Sant Esteve, que reproduïm, no fou sinó després de molts anys de residir a Olot quan Panyó va començar a intervenir en aquesta església. Val a dir que, en fer-ho, ho féu amb tant d'encert, que difícilment s'hauria trobat, en aquell temps, persona que hagués pogut reeixir millor.

Deixant a la consideració del lector la descripció que d'alguns detalls de la planta i de l'alçat dóna el mateix Panyó (1), ens limitarem a fer una breu descripció del conjunt, amb el propòsit de fer-ne veure l'assenyada distribució i la justesa de proporcions.

1. Text escrit de mà del mateix J. C. Panyó al peu dels dibuixos de l'altar major de Sant Esteve:

Hoja 1.ª.—Qual va acompañada de otras dos hojas.—Plan geométrico del Presbiterio de la Parroquial Iglesia de San Esteban de la presente villa, y diseño de un nuevo altar mayor; disposición del Coro y demás partes relativas, que por especial encargo de los actuales S. S. obreros D. Ignacio Parella, Pbro., D. Benito Florensa, D. Francisco Brugats y D. Antonio Cunill, hizo Juan Carlos Panyó.

A.—Sagrario, dispuesto de manera que podrá gozarse la vista del Sanmo. Sacramento por cada uno de los cuatro arcos.

B.—Mesa.

C.—Sócalos de las columnas.

D.—Vuelos de la cornisa del Altar.

E.—Nicho para la Custodia, prevenida para las procesiones. Ese en los demás diseños está señalado con la misma letra.

F.—Círculos de las barras de hierro para sostener el grupo del Santo.

G.—Sócalos para las dos estatuas de los Santos.

H.—Facistol.

I.—Sillas y tarimas para el Rdo. Clero.

K.—Pasadizo o corredor.

L.—Arcas para el vestuario del mismo Clero.

M.—Puertas del Coro.

N.—Rejas para abrirse quando se ofrezca.

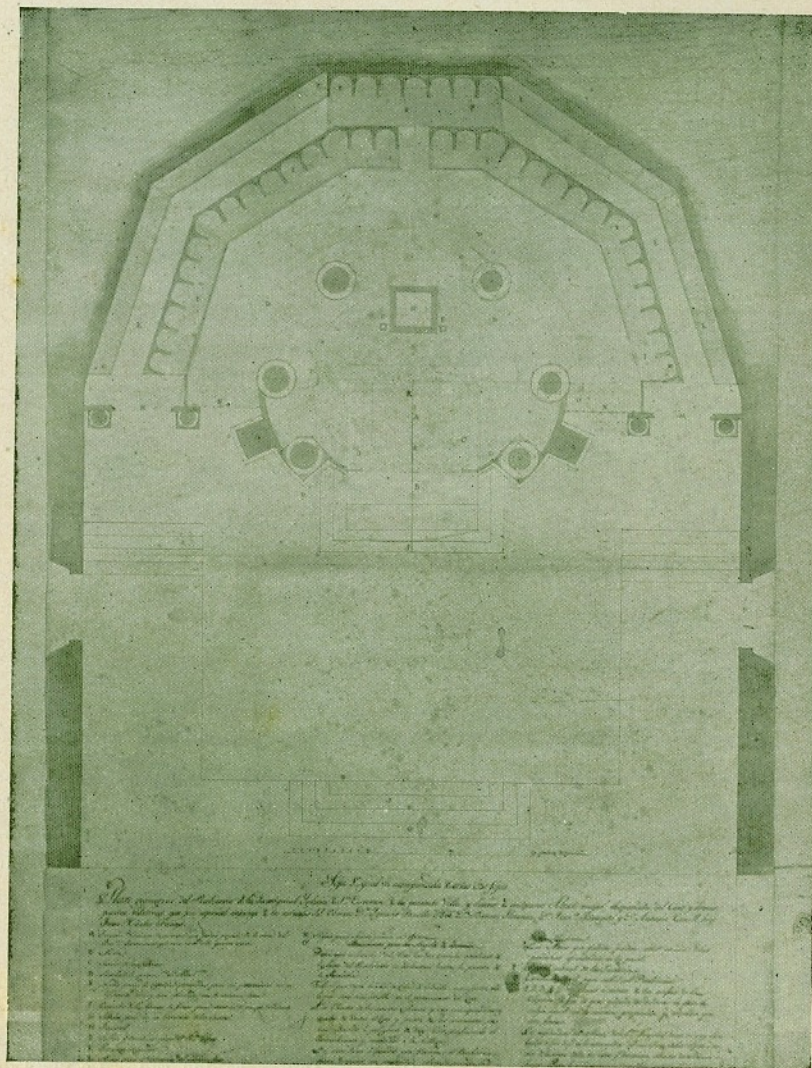
O.—Basamentos para los Ángeles de la Adoración.

Para más ensanche del Coro las dos actuales escaleras de los lados del Presbiterio se adelantarán hasta la puerta de la Sacristía.

Todo lo que está bañado de color de ladrillo, manifiesta todo lo que será transitable en el pavimento del Coro.

Los plintos de las cuatro columnas y sus correspondientes sócalos de dentro del Coro y parte de las restantes se han reducido a polígonos de doce lados, prefiriendo el desembarazo y la comodidad a la belleza.

Los siete lados o paredes que forman el Presbiterio serán decoradas con pro

Planta del projecte d'altar major de l'església de Sant Esteve, amb les notes d'En Panyó, que transcrivim

Al centre d'un cor de disposició litúrgica, al qual es penetra per dues portes laterals, s'aixeca un magnífic baldaquí sostingut per sis columnes d'estil corinti, distribuïdes sobre un pla el·líptic i disposades simètricament respecte a l'eix transversal d'aquesta el·lipse.

Dintre d'aquest baldaquí i respectivament per ordre de les majors alçàries, s'aixequen: els suports que sostenen el grup amb la imatge del sant, el sagrari i la mesa de l'altar, de tal manera que, l'avantposició d'aquests tres elements del conjunt, ve coronada pels meridians de la cúpula, al centre de la qual, aureolada per un conjunt de raigs, es troba l'emblema de la Santíssima Trinitat. Remata la clau d'aquesta cúpula, un grup molt escaient d'angelons que juga a meravella amb les garlandes que, col·locades simètricament, pengen de l'interior de la cúpula esmentada.

Ja varem indicar, anteriorment, que Panyó sabia treure gran partit de les solucions adoptades pels millors artistes contemporanis o predecessors seus; d'aquí què, en la manera de disposar la imatge del

piEDAD, colocándose a cada lado un cuadro que represente un pasaje de la vida de San Esteban. Las Arcas que faltan, pueden estar encima de las predichas afiansadas a la pared.

P.—Portal actual de la Sacristía.

Q.—Portal actual para subir al Presbiterio.

1, 2, 3, 4... Focus o centros de las curvas de la Eclíptica, a fin de que quando se delinee en grande salga aquel con la misma proporción y redondez que este tiene.

Los resplandores del emblema de la Sma. Trinidad deben ser muy claraboyados a fin de que en los intermedios del uno al otro radio se goce, a trechos, de la vista de los dos arcos que descansan sobre las dos últimas columnas. Para la iluminación se pondrán unas arañas de cristal al centro de los espacios entre una y otra columna.

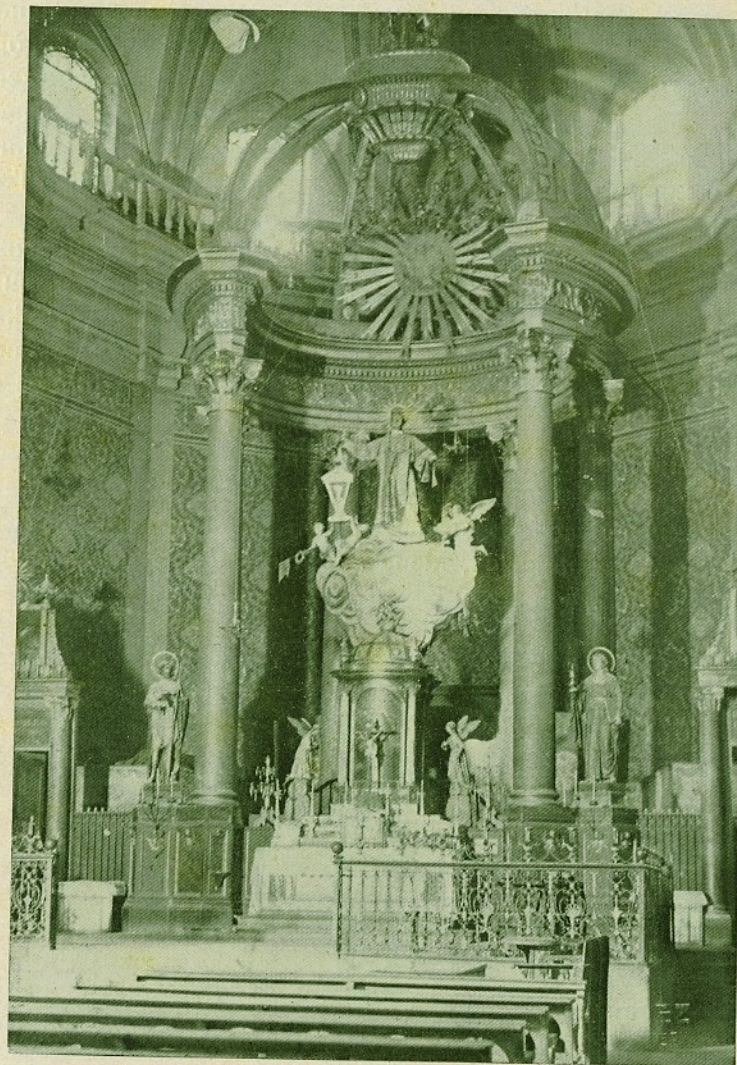
Olot 20 de Marzo 1827.

Hoja 2.ª.—Elevación geométrica del plano de la hoja 1.ª.

El remate de esta obra es alegórico al triunfo del Héroe de que tratamos. Las dos estatuas colocadas debajo deben representar San Juan el Bautista y el otro San Juan Evangelista. Para mejor distinguir el Altar y portales de lo demás, se ha dado a la bóveda y demás restante la tinta moradencia lo que todo será decorado. La vista de lo insinuado en el intermedio de la estatua de San Juan y columna del portal de ambos lados, como también en los lados del Sagrario, son parte de los siete quadros de que se ha hablado en la narración de la hoja primera.

Olot 20 de Marzo de 1827.

Inventado y Delineado por Juan Carlos Panyó.

Altar major de l'església de Sant Esteve

sant Esteve, creiem trobar-li el precedent en la disposició de la Verge de l'altar major de l'església de Santa Maria del Mar, a Barcelona.

També és una prova del gran coneixement que dels efectes òptics tenia Panyó, la particularitat (que ens referí una persona coneixedora de l'altar i que ens proposem comprovar algun dia) del pla superior de la cornisa de l'entaulament, o sigui que aquest no és pròpiament horitzontal, sinó lleument inclinat endavant; mesura presa per l'artista, segurament a fi d'evitar l'efecte d'un escorç massa violent.

L'ALTAR DEL SAGRAMENT.—Ens falta només dir alguna cosa a propòsit de la capella del Sagrament, les sis teles de la qual, que representen escenes de la Passió de Jesucrist i decoren els plafons laterals d'aquesta capella, són d'aquest artista, com ja vàrem indicar en referir-nos al Panyó pintor; així com el Crist i les figures de la Verge i sant Joan són obra de Ramon Amadeu.

No tenim dades que ens permetin comprovar si l'altar i la decoració del conjunt d'aquesta capella són també de Panyó; de tota manera, el seu estil i la seva concepció perfecta són del tot dignes d'ell, i creiem que a ell pot ésser atribuïda, mentre no tinguem proves del contrari.

Pica per a l'aigua beneïda, del segle XVIII,
de les portes laterals de Sant Esteve

Altar del Sagrament de l'església de Sant Esteve

Dibuix d'En Panyó que es conserva a la Biblioteca de Catalunya

EL SEU TEMPS

No sabríem pas portar a bon terme el propòsit assenyalat en el darrer subtítol d'aquest treball, de dir alguna cosa sobre Panyó i el seu temps, si no intentàvem lligar aquest temps amb el passat, donant abans una ràpida visió de la trajectòria seguida pel Renaixement a Catalunya.

És un fet fàcil de constatar que, després de les primeres manifestacions renaixentistes de la nostra terra (assenyalades respectivament per la influència italiana i la influència espanyola en la sepultura dels Cardona, a Bellpuig, i en la porta de la casa Gralla, a Barcelona), va produir-se un canvi radical en aquest moviment artístic, degut a l'entrada en acció de la que J.-F. Ràfols ha anomenat Escola del Camp de Tarragona (1), influïda pel moviment herreria i repre-

1. J.-F. RAFOLS, «Arquitectura del Renacimiento Español», I. G. Seix y Barral Hnos., S. A., Editores.

sentada pels tracistes i constructors mossèn Jaume Amigó, Pere Blay i Bernat Casseres; el segon és l'autor, entre altres obres, de la Capella del Sagrament de la Catedral de Tarragona i de les obres fetes

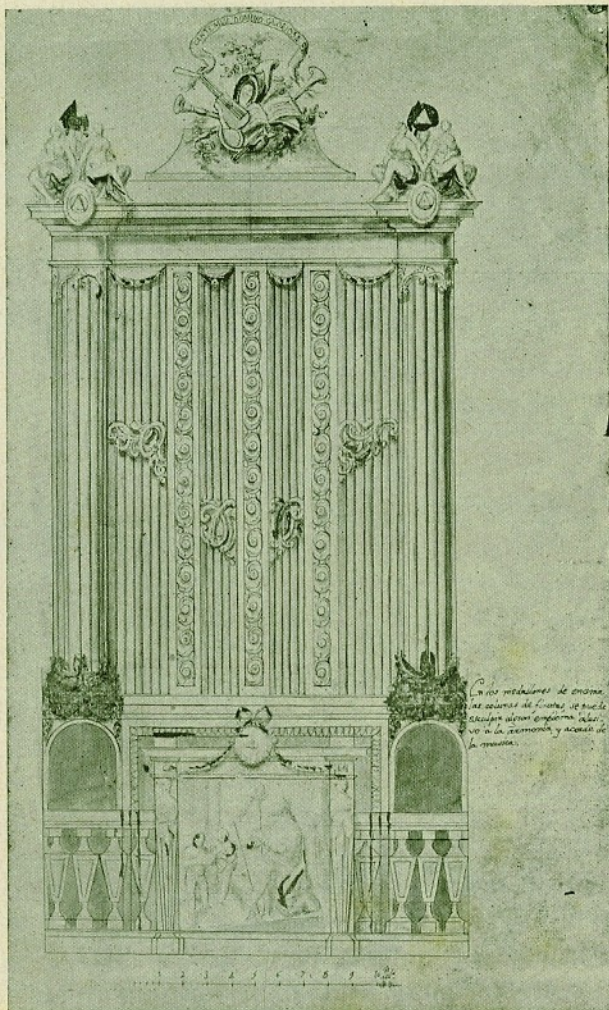

Dibuix d'En Panyó que es conserva a la Biblioteca de Catalunya

en aquell temps al saló de Sant Jordi i a la façana que dona a l'actual plaça de la República del Palau de la Generalitat. Mort, però, Pere Blay en 1620, sembla com si el Renaixement sofrís a Catalunya una mena d'estroncament (1). Passaren prop de cinquanta anys sense que pugui ésser esmentat el nom d'un arquitecte notable, o sigui fins el 1670 en que s'obrí el camp d'acció al barroc importat d'Itàlia per alguns arquitectes espanyols i els jesuïtes (església de Betlem: 1681 a 1729), influència que s'empelta amb el barroc xurrigueresc.

A partir d'aquest moment i per espai de dos segles, cal assenyalar tres característiques ben definides en la trajectòria del Renai-

1. L'excel·lent publicista Cèsar Martinell, en el seu darrer llibre, «L'Art català sota la unitat espanyola», Barcelona, Edit. Canosa, dona algunes dades referents a les construccions bastides durant aquest període que, d'acord amb l'apreciació nostra, cal reconèixer que foren de qualitat artística molt relativa.

Projecte de l'orgue de l'església de Nostra Senyora del Tura

xement a Catalunya. En primer lloc: la que correspon al temps que va del darrer quart del segle XVII al primer quart del segle XVIII, en el qual l'arquitectura de Catalunya, malgrat la influència barroquista vinguda de fora, no deixa de tenir un cert caient popular ben nostre, sobressortint, entre altres, els noms de Fra Josep de la Concepció, *El Tracista*, Fra Mateu, Antoni i Miquel Fiter

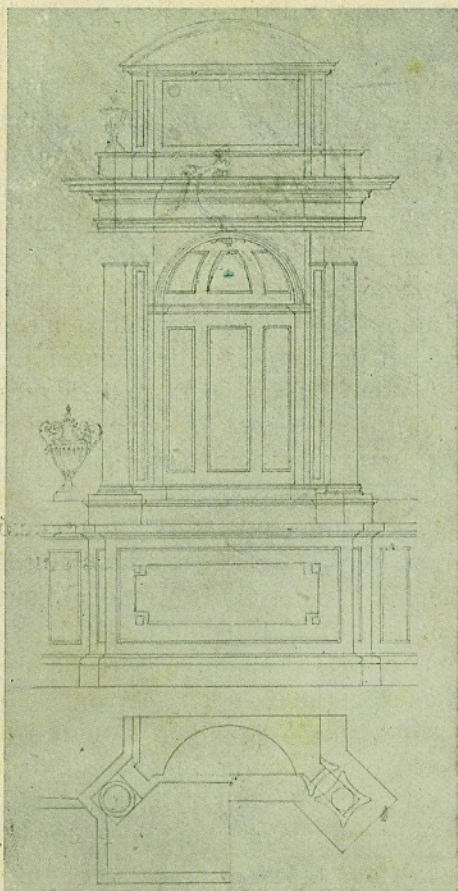
(aquest, autor de la portalada de l'església de Caldes de Monbui, 1701), Pau Sunyer, etc.

Durant la resta del segle XVIII es manifesten dues corrents paral·leles guiant el gust artístic de casa nostra. Un, d'acord amb la influència francesa, recocó i rocalla, representat pels escultors Bonifàs, J. Mas i P. Gornals; l'altre, per la tendència classicitzant dels Pere Costa (1696-1761) i Antoni Viladomat (1678-1755). Sembla que aquestes dues tendències no deixaren, però, de barrejar-se: cas de les figures de Costa a l'Hospital de Santa Creu; i, si és veritat que fou a través de l'escola dels germans Tramulles que va produir-se el moviment neo-clàssic de primers del segle XIX, de fet aquest no fou més [que el resultat definitiu de la bullida que per espai de més de dos segles venia operant-se en l'art de casa nostra, sempre una mica endarrerit del corrent mundial, però mai absolutament mancat d'interès.

Fou dins d'aquest ambient artístic, estimulat per la creació en 1752 de l'Acadèmia de Sant Ferran per Carles III (a la qual entraren, en el transcurs del segle, els escultors Costa, Guri i Amadeu), que es mou la figura del nostre Panyó. Sortit de l'Escola de Belles Arts, sostinguda per la Junta de Comerç de Barcelona, després de treballar amb els seus mestres els germans Tramulles en la decoració de la capella de sant Narcís de Girona, passà a ocupar, com ja vàrem indicar oportunament, la direcció de l'Escola Pública de Dibuix d'Olot, d'on sembla només se'n va moure per a treballar en les esglésies de la comarca de la Garrotxa i per a decorar interiors com el de la masia de «El Noguer», de Sagaró.

Hagué d'ésser, doncs, dins d'aquesta vida manyaga, no trasbalsada més que pels contratemps a què hagué de donar lloc la Guerra de la Independència, que va produir-se l'obra de Panyó, si no molt gran en quantitat, d'una innegable qualitat, doncs mentre a Barcelona temples construïts durant el segle XVIII, com Sant Miquel del Port, Sant Felip Neri i Sant Agustí, restaven sense decoració interior o amb la façana sense acabar, Panyó portava a terme la decoració interior de l'església de Nostra Senyora del Tura, ben segur la més completa i equilibrada del seu temps.

L'existència a la Biblioteca de Catalunya de diversos dibuixos d'En Panyó, junts amb altres d'inferior qualitat, deguts segurament a

Conjunt arquitectònic. Dibuix de J. C. Panyó, existent a la Biblioteca de Catalunya

deixebles seus de l'Escola Pública de Dibuix d'Olot, poden servir-nos per a fer-nos càrrec de l'isolament en què hagué de trobar-se aquest home, dotat com pocs i completament identificat amb l'esperit clàssic dels Pere Costa, Antoni Viladomat i Josep Morató; aquest darrer, contemporani seu i autor de la catedral de Vic, a la façana de la qual es troben uns balustres molt semblants als de les tribunes de l'església de Nostra Senyora del Tura i que, a manca d'altra prova, servirien per a posar de manifest aquesta contemporaneïtat.

D'entre els dibuixos esmentats, cal remarcar els que reproduïm a les pàgines 48 i 49, els qual es troben al anvers i revers d'un mateix paper, i donen una clara idea de fins a quin punt En Panyó apurava la coneixença del nu en les seves composicions, condició que, en aquest as-

pecte, és possible pugui considerar-se superior al mateix Viladomat.

Finalment, no sabriem pas cloure aquest treball sense remarcar una de les característiques que hom pot apreciar fàcilment en l'obra de Panyó i que posa en evidència l'ànima d'artista que en ell hi havia: la de què curava igualment el més petit detall que la solució i proporció més perfecta de la més important de les seves obres, i això podem comprovar-ho, no sols examinant la perfecta correcció de les molllures i altres elements arquitectònics dels seus altars, sinó també en els

sagraris dels mateixos, concebuts i realitzats, cada un d'ells, com una obra apart d'aquest artista noble i modest, un dels més complets i a la vegada més purs del nostre neo-classicisme.

COLOFO

En cloure, amb les ratlles precedents, el nostre estudi monogràfic sobre la personalitat, l'obra i els temps de Joan Carles Panyó, no pretenim pas haver exhaurit tot el que encara podria dir-se a propòsit d'aquesta figura del nostre neo-classicisme. Segurament podrien escriure moltes coses encara sobre la seva joventut i especialment sobre les seves relacions amb els germans Tramulles, però la manca de documents d'aquests períodes de la seva vida, ha fet que no haguem pogut dedicar-hi ni una ratlla.

També podria parlar-se de com degué florir en ell la vocació per a dedicar-se a l'art, per bé que calgui reconèixer-li un seguit de dots innats poc comuns en els artistes del seu temps; però és innegable que pogué influir-hi l'existència en l'església de Santa Maria i capella dels Dolors, a Mataró, la seva ciutat nadiua, d'uns quadres de Viladomat, mestre setcentista que té molts punts de comú amb ell.

Fets els precedents advertiments, només ens resta sol·licitar de tota persona que pogués donar alguna clarícia sobre els punts esmentats, aquella cooperació i desprendiment que el bon nom del nostre art i de la nostra terra tenen dret a esperar de tots aquells que l'estimen.

Olot, agost de 1933.

Í N D E X :

	<u>Pàgina</u>
PRÓLEG	9
PREFACI	13
LA SEVA VIDA	15
Dades biogràfiques	16
LA SEVA OBRA.—a) El pintor	20
» » » —b) L'arquitecte	28
Església de Nostra Senyora del Tura	33
Església de Sant Esteve	39
» » » » —L'altar major	42
» » » » —L'altar del Sagrament	46
EL SEU TEMPS	48
Colofó... ..	53

Donem a continuació els noms dels autors de les fotografies inserides en aquest llibre, començant pels que n'hi tenen un major nombre i acabant pels que sols n'hi tenen una o dues mostres. Són: J. Vidal, E. Vélez, M. Serradell, Mossèn Carles de Bolós, Edicions Arqués, E. Morer, Ll. Roisin, J. Gassiot i J. Sagarra

AQUEST LLIBRE SOBRE LA VIDA I L'OBRA DE
JOAN CARLES PANYÓ, FOU ACABAT D'IM-
PRIMIR A OLOT, EN ELS TALLERS
GRÁFICS DE PERE ALZAMORA,
LA VIGÍLIA DE LA MARE
DE DÉU DE L'ASSUMP-
CIÓ DE L'ANY
MCMXXXIII

CAL ESMENAR:

<u>Pàgina</u>	<u>Ratlla</u>	<u>on diu:</u>	<u>ha de dir:</u>
21	10	sobressortí	sobresortí
24	27	refactori	refectori
26	17	quan	quant
31	3	afectista	efectista
32	21	it.	it.
33	13	empendre	emprendre
51	4	Un	Una
52	29	condició que	condició que fa que
52	30	considerar-se	considerar-se'l
27 (epígraf del gravat):		orga	orgue

CALIFORNIA

Page	Page	Page	Page
10	10	10	10
11	11	11	11
12	12	12	12
13	13	13	13
14	14	14	14
15	15	15	15
16	16	16	16
17	17	17	17
18	18	18	18
19	19	19	19
20	20	20	20
21	21	21	21
22	22	22	22
23	23	23	23
24	24	24	24
25	25	25	25
26	26	26	26
27	27	27	27
28	28	28	28
29	29	29	29
30	30	30	30
31	31	31	31
32	32	32	32
33	33	33	33
34	34	34	34
35	35	35	35
36	36	36	36
37	37	37	37
38	38	38	38
39	39	39	39
40	40	40	40
41	41	41	41
42	42	42	42
43	43	43	43
44	44	44	44
45	45	45	45
46	46	46	46
47	47	47	47
48	48	48	48
49	49	49	49
50	50	50	50
51	51	51	51
52	52	52	52
53	53	53	53
54	54	54	54
55	55	55	55
56	56	56	56
57	57	57	57
58	58	58	58
59	59	59	59
60	60	60	60
61	61	61	61
62	62	62	62
63	63	63	63
64	64	64	64
65	65	65	65
66	66	66	66
67	67	67	67
68	68	68	68
69	69	69	69
70	70	70	70
71	71	71	71
72	72	72	72
73	73	73	73
74	74	74	74
75	75	75	75
76	76	76	76
77	77	77	77
78	78	78	78
79	79	79	79
80	80	80	80
81	81	81	81
82	82	82	82
83	83	83	83
84	84	84	84
85	85	85	85
86	86	86	86
87	87	87	87
88	88	88	88
89	89	89	89
90	90	90	90
91	91	91	91
92	92	92	92
93	93	93	93
94	94	94	94
95	95	95	95
96	96	96	96
97	97	97	97
98	98	98	98
99	99	99	99
100	100	100	100

